

DOPUNA POVIJESTI POMORSTVA OTOKA SILBE

ŠIME PERIČIĆ
Zavod za povijesne znanosti
HAZU u Zadru

UDK: 949.75 (o. Silba "16-18")
Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 6. IX. 1995.

U ovom prilogu autor donosi rukovet novih, izvornih podataka u svezi povijesti pomorstva otoka Silbe, unatoč činjenici što je u zadnje doba dosta o tome napisano. Ovo su vijesti koje je pronašao pri radu, istraživanju u Povijesnom arhivu u Zadru. Radi se o dosad nepoznatim izvorima koji pružaju nove spoznaje i znače istinsku dopunu povijesti pomorstva toga otoka.

U zadnje doba dosta je napisano o pomorstvu otoka Silbe u prošlosti, najvećim dijelom na temelju arhivskih izvora.¹ Stoga se naizgled čini da se tome više ništa ne može dodati. A nije baš tako. Naime, s vremenom se, kako to biva, pronađu novi izvori koji su prethodnim prikazivačima ostali nepoznati te je moguće uvijek nadopunjavati dosad poznate spoznaje. Pri istraživanju u Povijesnom arhivu u Zadru zadnjih godina pronađeni su još neki izvori koji bolje pojašnjavaju stanje i razvitak silpskog brodarstva u prošlosti.

Stoga ovdje donosimo rukovet takvih podataka u nadi i uvjerenju da će oni doista dopuniti poznavanje predmeta, upotpuniti neke nastale praznine. Kako se radi o izvorima od 17. do 19. st., naše ćemo izlaganje, preglednosti radi, podrediti kronološkom slijedu.

1.

Dosad se znalo da je početkom 17. st. u Bratovštini pomoraca Sv. Andrije i Nikole u Zadru bilo upisano dosta silpskih pomoraca.

¹ Oliver FIJO, Pomorstvo zadarsko-šibenske regije u drugoj polovici XIX. stoljeća, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. 1, Zagreb 1954, str. 257-275; Vjekoslav MAŠTROVIĆ, *Pomorstvo Zadra*, Zagreb 1962; Nikola ČOLAK, Brodovlasnici zadarske komune između Karlovačkog i Požarevačkog mira, *Pomorski zbornik*, 3, Zadar, 1965, str. 770-793; Vladislav CVITANOVIĆ, Prilog proučavanju pomorstva Silbe i Premude, *Radovi IJAZU u Zadru*, 9, Zadar, 1962, str. 447-466; Petar STAREŠINA, *Pomorstvo Silbe*, Zadar, 1971; Seid M. TRALJIĆ, Mancere i kastrere, brodovi za prijevoz živog blaga iz Zadra u Mletke, *Adriatica maritima Contra JAZU u Zadru*, 2, Zadar, 1978, str. 173-221.

Sada doznajemo da su oko 1630. paruni Šimun Pavlina i Ivan Vinturić (Ventura) imali svoje jedrenjake, da su Ivan Baćilo i Toma Marinić posjedovali vašele, a p. Nikola Moro čak takva dva jedrenjaka.² Malo potom Zorzi Donato raspolaže jednim vašelom,³ Pavao Ventura gripom, Grgur Moro, sin Nikole, nekakvim jedrenjakom, a Antun Venosta bracerom dužine 22 stope.⁴ Spomenuti Šimun Paulina i Antun Lovrović tada su prevozili iz Zadra u Mletke živo blago za račun zadarskog trgovca Borgia, dok je parun Gašpar Paulina svojim vašelom prevezio drvo sa Pašmana na isto odredište.⁵ Sami Silbljani su znali odlaziti u Obrovac poradi kupnje žita, a u Novigrad po vino.⁶ Nadalje, mnogi silpski brodari posuđivali su novac svakom tko je to od njih tražio, što može značiti da su ga dosta zarađivali i posjedovali. Tako se doista zna da je, primjerice, Antun Fortunić kreditirao Senjanina Bartula Milišića,⁷ što nije bio usamljen slučaj.

Sudeći po izvorima, kao da je sredinom toga stoljeća aktivnost silpskih brodara jenjavala. Ipak, zna se da je parun Frane Fortunić prevezio vino iz Silbe u Mletke, zacijelo ono domaće provenijencije.⁸ Njegov brod bio je tipa gripa, nosivosti 1000 stara. Potkraj toga stoljeća tamošnji su brodari počeli prevoziti pašku sol po Dalmaciji. Tako je Grgo Fortunić svojom marsiljanom tu sol prevezio do Neretve.⁹ Dakako, ni ovaj slučaj nije bio usamljen, nego je vjerojatno to bila otad česta praksa što nagovještavaju neke indicije.

2.

Poznato je da su silpski brodari u 18. st. uveliko prevozili živo blago iz Zadra u Mletke čime su zarađivali znatne svote novaca. Mnogi od njih su već znani, ali su neki ostali nepoznati. Stoga evo nekih od potonjih, pri čemu ćemo istaći vrstu rabljenog broda.

Navest ćemo da je trabakul u suvlasništvu Šimuna Sambunjaka i Mate Lovrovića tada također bio okupiran prijevozom kastrata na toj relaciji početkom stoljeća.¹⁰ Upravo tada je p. Dominik Grandić, kao i Zuane Gašpić, posjedovao marsiljanu¹¹ kojom je prevezio razni teret.

² Povijesni arhiv u Zadru (PAZd), *Spisi generalnog providura (SGP) Antonia Civrana* (1630-1632.), knjiga jedina, list 304, 307-308, 355, 405, 421; *Francesca Zena* (1630.-1635.), knjiga jedina, I. 475.

³ PAZd, *Spisi zadarskog kneza (SZK) Bertuccia Civrana* (1643-1643), knj. III, I. 97, 104.

⁴ ISTO, I. 97, 105, 126; *SGP A. Civrana*, knj. jed. I. 271, 287.

⁵ PAZd, *SZB B. Civrana*, knj. jed. I. 63-64; *Spisi zadarskih bilježnika (SZB) Giovanni Maria Benvenuti* (1622-1642), busta II, sv. 4, I. 18.

⁶ PAZd, *SGP Pietra Civrana* (1873-1675), knj. III, I. 445.

⁷ ISTO, *SZK Antonia Zena* (1658-1660), knj. jed., I. 339, 362; *Ottavia Labia* (1660-1662), knj. jed., I. 78; *SGP Zorzi Mocenigo* (1671-1673), knj. III, I. 367.

⁸ PAZd, *SZK Antonio Alvise Marcello* (1653-1655), knj. I, I. 379-381.

⁹ PAZd, *SGP Pietro Civran* (1673-1675), knj. III, I. 445.

¹⁰ PAZd, *SGP Sebastiano Vendramin* (1729-1732), knj. I, I. 437.

¹¹ ISTO, *SGP Danele Dolfin* (1735-1738), knj. II, I. 72; *Marc'Antonio Diedo* (1721-1723), knj. I, I. 141-142.

Sredinom toga stoljeća neki su silpski brodari u Zadar dovozili piransku sol za ovdašnju gabelu,¹² a drugi, kao p. Bartul Supičić, svojim trabakulom vino u Mletke, dalmatinske provenijencije.¹³ Nadalje, paroni Dominik Grandić i Zuane Petito su iz Kukljice i Dragova u Zadar dovozili *plache* za potrebe javnih radova čime su obnašali obvezu javne službe. Jednako tako je p. Zarzi Supičić prevezio neke osobe i raznu robu po čitavoj Dalmaciji,¹⁴ a pl. Antun Lazarić svojim fregadunom prevezio topništvo.¹⁵ Bilo je slučajeva da su oni tada prevozili drvo s Brača, te raznu drugu robu iz Šibenika i Skradina, u Mletke,¹⁶ a ta putovanja nije moguće ni pobrojiti.

Kako je izgledalo silpsko brodarstvo sredinom toga stoljeća, najbolje pokazuje nekoliko statističkih podataka pa ih ovdje donosimo u tabeli:¹⁷

godina	trab.	pand.	marsilj.	barke	mornari
1745.	21		1		221
1754.	32	1	1		-
1759.	42			18	170

Iz ovoga se vidi da je broj brodova rastao iz godine u godinu te da su pod imenom trabakula bile mancere i kastre, tada najzaposleniji jedrenjaci Silbljana. Naspram tomu, uočljiv je nagli pad broja pomoraca. Pod imenom barki vjerojatno su iskazivane ribarske brodice. Jedan izvor iz toga doba (1752.) pokazuje poimence sve brodare i mornare koji su tada sudjelovali u prijevozu blaga iz zadarskog kraljišta u Mletke (Prilog I).¹⁸ Iz njega nije, nažalost, moguće razlučiti jedne od drugih. Ipak, zapanjuje činjenica da se tim poslovima bavilo čak 68 Silbljana koji su među sobom birali svoje skrbnike, izaslanike i posrednike, njih dvanaest, a to zorno pokazuje njihov udio u opskrbi Mletaka živim blagom.

Potrebno je iznijeti neke pojedinosti. Naime, Antun Todorović iz Silbe tada je zapovijedao trabakulom p. Mate Vojvodića iz Iža,¹⁹ p. Grgur Lazarin priložio je 600 lira u zadarskoj zalagaonici u svrhu

¹² ISTO, *SZK Pietro Soranzo* (1750-1754), knj. jed., I. 200-202.

¹³ ISTO, *SZK Lodovico Morosini* (1754-1756), knj. jed., I. 145.

¹⁴ PAZd, *Spisi sindika inkvizitora*, knj. VII, I. 56, 68.

¹⁵ PAZd, *SGP Zorzi Grimani* (1732-1735), knj. V, I. 123.

¹⁶ PAZD, *SZK Emmanuele Michiel Venier* (1750-1752), knj. jed., I. 340; *Zorzi Marin* (1774-1776), knj. II, I. 156; Arhiv Brača, kut. 78, sv. 103, I. 43-44.

¹⁷ S.M. TRALJIĆ, n. dj., 216-217.

¹⁸ PAZd, *SZB Thome Franceschija* (1722-1762), busta II, sv. 13, I. 35-36. U razdoblju od 1718. do 1751. javlja se čak 104 paruna na Silbi, od čega 97 Hrvata, a samo 7 Talijana (N. ČOLAK, *Armatori del comune di Zadar fra la pace di Pozarevac e la missione del sindici inquisitori* (1718-1751), *Archivio Veneto*, ser. V, vol. 96, Mleci, 1972, str. 47-49. Taj posao bio je jako unosan. Za samo jedno putovanje na relaciji Zadar - Mleci oni su zaradivali do 960 libara (isto, str. 55, 62).

¹⁹ PAZd, *SZB Tome Franceschija*, busta V, sv. 44, I. 28r.

održavanja 12 misa godišnje za njegovu dušu,²⁰ a mnogi od silpskih brodara polagali su novac u blagajnu Bratovštine sv. Nikole u Mlecima.²¹ Nadalje, obitelj Lazarić imala je 1/3 broda zajedno s braćom Fava iz Mletaka kojem je zapovjednik bio Grgur Kolić.²² Parun Šimun Bortoli je 1756. uložio 1000 libara u jednu okazionalnu trgovinu zajedno s nekim Matijom Merlo iz Zadra.²³ Sredinom 1747. su Ivan Preradović i parun Antun Marinić iz Silbe kupili jedan brod s barćicom i opremom za 70 zlatnih cekina. Ovaj potonji je pritom stavio pod hipoteku svoja dobra na Silbi.²⁴ Iz ovoga se vidi širok spektar poslovanja silpskih brodara onoga doba što opet pokazuje njihovu ekonomsku moć, zahvaljujući upravo prijevoznoj djelatnosti.

Navesti ćemo jedan kuriozitet u svezi s time. Naime, upravo tada je, trabakulom nekog parona Brnetića, iz Mletaka u Zadar doputovao Carlo Gozzi, tvorac *Nekorisnih sjećanja*,²⁵ tada vrlo poznata i utjecajna osoba. U drugoj polovici toga stoljeća nije jenjavala aktivnost silpskih brodara. Štoviše, otada su oni znali u Mletke prevoziti sa Visa *saldame*,²⁶ vrstu pijeska za potrebe muranskih staklana. To je ubrzo postalo vrlo unosnim poslom. Prema izvješću zadarskih vlasti središnjici iz 1754. silpski brodari su tada raspolagali sa samo 23 trabakula, jednom pandorom i jednom marsiljanom (Prilog II).²⁷ Poslije su manje prevozili živo blago, a više raznu robu domaće ili strane, turske provenijencije po čitavom jadranskom bazenu, najviše u smjeru Mletaka. Pri tome se spominje petnaestak ovdašnjih trabakula, pjelega i marsiljana.²⁸ Dakako, njihovo odredište najčešće su bili Mleci, ali je zadnjih desetljeća njihova plovidba, čini se, bila preusmjerena na luke Papinske države,²⁹ kada su prevozili drvo, ulje, pa i putnike. Spomenut ćemo i to da su neki Silbljani tada bili zapovjednici na talijanskim jedrenjacima.³⁰

3.

Kako se čini, silpsko brodarstvo je dijelilo daljnju sudbinu onoga ostale Dalmacije na raskršću 18. i 19. stoljeća kada su austrijske vlasti proglasile slobodu plovidbe i trgovanja. Moglo bi se reći da ono tada proživljava svoje "zlatno doba".

²⁰ ISTO, I. 38r.

²¹ ISTO, sv. 45, I. 21-22.

²² ISTO, sv. 46, I. 24.

²³ ISTO, sv. 47, I. 20.

²⁴ ISTO, b. VII, sv. 27, I. 6. Silpski brodari rado su ostavljali zaradeni novac u depozit kod povjerljivih zadarskih trgovaca (PAZd, *SZB Giovanni Filippo Cottelli* (1747-1783), b. III, sv. 3, I. 41).

²⁵ C. COZZI, *Memorie inutili*, Torino, 1928, I, str. 123.

²⁶ PAZd, *SZK Zorzi Marin* (1774-1776), knj. II, I. 156.

²⁷ Archivio di Stato Venezia, busta 287, Dalmazia.

²⁸ N. ČOLAK, *Hrvatski pomorski regest*, I, Padova, 1985.

²⁹ ISTI, Navigazione marittima fra i porti dalmato-istriani e i porti pontifici alla fine del Settecento, *Studi veneziani*, XIV, Mleci, 1972, str. 231-233, 235, 339-340.

³⁰ ČOLAK, *Hrvatski pomorski regest*, str. 390.

Naime, ta činjenica je potakla ondašnje brodare na nabavku većih plovnih jedinica. Kada je 1797. Dalmacija pripala Austriji, zadarski trgovci na veliko izjavili su kako raspolažu dostatnim brojem jedrenjaka za prijevoz trgovačke robe dospjele sa kopnenog zaleda.³¹ Pri tome su zacijelo mislili upravo na brodove silpskih brodara jer su njihovi bili doista najveći i najspremniji. Tada se kao prijevoznik javlja p. Pavao Maras sa svojim trabakulom te potom mnogi drugi silpski brodari,³² dotle nepoznati. Iz toga doba znamo i neke pojedinosti. Tako i p. Antun Silvestrić i Zuane Pavlina prevoze redovito drvo iz Obrovca u Zadar za potrebe ondašnjeg garnizona. Parun Zuane Sambunjak često je prevozio brašno iz Zadra na Brač, u Omiš i Makarsku, dok je p. Antun Rasol prevozio odanle žito u Boku kotorsku, također za potrebe vojnih posada.³³ Godine 1804. p. Šimun Brnetić je vlasnik pjelega *Il Gesolmino* sagrađenog u Malom Lošinju 1795., od 73 tone nosivosti. Njega su još 1798. bili zaplijenili sjeveroafrički gusari, ali je bio potom vraćen vlasniku.³⁴ Parun Zuane Bugiacich (zacijelo Bujačić) prevozio je svojom tartanom bračke masline iz Splita u Mletke, a p. Grgo Sinčić (Sentić) bracerom 5 mijara maslina u 60 muljača.³⁵ Suvlasnici, u jednakom posjedu, brigantina *L'Iride* bili su Ante Car i sin mu Sebastijan Dominik. Brod je sagrađen u Chioggi i kupljen za 6800 dukata. Zapovjednik mu je bio Sebastijan Dominik.³⁶ Brigantin *Aristodemo* bio je vlasništvo braće Bujačić, imao je nosivost od 250 tona te 11 članova posade. Zapovjednik je bio jedan od braće - Jerolim.³⁷

Zadnjih godina prve austrijske uprave Dalmacijom silpski brodari prevozili su raznu robu iz Zadra u Mletke. Tako su oni samo u lipnju 1804. tamo prevezli 643, u srpnju 1215, u kolovozu 1116, a u rujnu pak 1 732 volova.³⁸ Taj posao bio je unosan. Naime, jedno putovanje mancere od Zadra do Mletaka s teretom od 83 vola, donosilo je vlasniku zaradu od 913 lira (11 lira po glavi) te po putniku još jednu liru, što je bila prilična zarada silpskih brodara.³⁹ Upravo tada p. Ivan Sambunjak prevozi 88 moda piranske soli za potrebe trogirске gabele što nije bio usamljen slučaj.⁴⁰ Stoga možemo zaključiti da je objektivna tvrdnja kolunela zadarskih otoka Petra Cor-

31 PAZd, *Spisi dvorske komisije (SDK)*, svež. 7, br. 82.

32 PAZd, *SDK*, svež. 8, br. 2469; *Politički spisi vrhovništva u Zadru (PSVZ)*, svež. 5, br. 583. Te. 1797. mnogi su silpski brodari svojim mancerama i kastererama odvozili sitno i krupno blago iz Zadra u Mletke (PAZd, *SDK*, svež. 21, br. 79, 81).

33 PAZd, *SDK*, svež. 8, br. 3061, 3116; *Spisi dvorskog komesara Goëssa*, svež. 1, br. 2180, 2525.

34 PAZd, *Spisi Vlade za Dalmaciju (SVD)*, 1804., V, br. 1049.

35 PAZd, Arhiv Brača, kut. 229, br. 51. Dana 19. siječnja 1803. neki je Žvane Jakšić u svadi u Supetru ranio p. Josipa Rasola koji je malo zatim umro do zadobivene rane (isto, br. 57-59).

36 PAZd, *PSVZ*, svež. 85, br. 596, 1395, 1418.

37 PAZd, *SVD*, 1804, V, br. 8722.

38 ISTO, br. 1363.

39 ISTO, Isto, 1803, XXIII, br. 1003.

40 PAZd, *Spisi Komorne uprave u Zadru*, svež. 8, kat. XXIII, br. 409.

ponese od 21. siječnja 1804. kada kaže da su Silbljani "u najvećem dijelu mornari, vlasnici brodova i dobrostojeći" (*per maggior parte Marinai, Padroni di Bastimenti e Benestanti*).⁴¹ Poslije su sami Silbljani (1879.) tvrdili da je razdoblje napoleonske ere značilo "zlatno doba" silpskog jedrenjaštva.

4.

Iz postojeće literature stječe se dojam da se više zna o plovidbi Silbljana u 18. negoli u 19. stoljeću. Stoga evo još nekoliko konkretnih vijesti iz potonjeg razdoblja koje će, nadamo se, upotpuniti dosadašnja saznanja.

Zna se da je p. Gašpar Rasol 28. kolovoza 1816. od nove vlasti dobio dozvolu da svojom bracerom *San Antonio*, nosivosti 9 tona, može ploviti čitavim Jadranom.⁴² Slično pravo dato je i mnogim drugim tamošnjim pomorcima. Godine 1820. svi zadarski otoci raspolažu s 399 plovnih jedinica od čega su njih 36 pripadale Silbljanima. Najveći jedrenjak, *Santa Annunziatadi Rosario*, 244 tone nosivosti, pripadao je p. Anti Rasolu. Patron Toma Sambunjak bio je vlasnik trabakula od 90 tona nosivosti. Nadalje, u istom izvoru stoji da Božo Jadrešić iz Silbe posjeduje jedrenjak duge plovidbe koji se nalazio u Trstu, ali još neimenovan. Drugo su bile bracerne i gajete manje nosivosti.⁴³ Godine 1830., kako tvrdi jedan suvremenik, Silbljani posjeduju 48 raznih brodova. Petnaest godina zatim otočani posjeduju deset trabakula, sedam bracera i oko 30 manjih brodice, najviše ribarskih. Nijedan od trabakula nije spadao u red onih duge plovidbe.⁴⁴ Neki pak tvrde da je nekako u to doba na Silbi bilo 17 brodovlasnika koji su u cijelosti ili djelomično posjedovali 19 jedrenjaka duge i velike obalne plovidbe.⁴⁵ Koliko su Silbljani bili cijenjeni kao pomorci, pokazuje i činjenica da je kapetan Josip Brnetić 1845. bio sudionik povjerenstva za izradu prvog Pomorskog kodeksa Austrije.⁴⁶

Pomorsku djelatnost Silbe druge polovice 19. stoljeća najbolje svjedoči don Frane Bulić koji ju je posjećivao u svojstvu kotarskog školskog nadzornika. U svom izvješću o školskim prilikama na otoku (od 21. ožujka 1879.) on pored ostalog kazuje:

"Najmanje 400 ljudi iz Silbe uvijek je po moru, dočim ih ima preko 600 koji idu i vraćaju se; a od ovih riedki su oni koji su nešto više nego prosti pomorci, a to jer nemadu dotičnog nauka".

⁴¹ PAZd, *SVD*, 1804, V, br. 1662.

⁴² PAZd, *Spisi Okružnog poglavarstva u Zadru*, svež. 1, poz. 1816.

⁴³ Šime PERIČIĆ, Brodarstvo zadarskih otoka 1820. godine, *Bilten JTP Zadar*, br. 1-2, Zadar, 1982, 17.

⁴⁴ PAZd, *Spisi obitelji Zanchi*, svež. V, Sindacato di Selve 1855.

⁴⁵ FIJO, n. dj., 259.

⁴⁶ PAZd, *Spisi Registrature*, 1845., II, br. 11386.

Kako je tada naselje brojilo 1800 duša, on predlaže osnutak "tečaja moreplovne škole".⁴⁷ Nadalje, u svom izvješću od 28. svibnja 1880., među ostalim kaže:

"... Sasviem da se u Silbi teži polje, ipak glavni obrt mjesta jest pomorstvo. Od 1 800 stanovnika po prilici, od 750 muškaraca po prilici u ovom selu do 600 njih je upućeno na more, a najmanje ih 400 uvijek po moru. Iz pomorstva crpi Silba svoj život, dočim žene polje teže".⁴⁸

Zacijeloje upravo on potaknuo tamošnje općinare da 2. svibnja 1879. zadarskom Namjesništvu podnesu zahtjev za osnutak "pomorske škole". U tom zahtjevu se kaže da su Silbljani svi išli

"na trgovačku mornaricu koja nještoć uspješno cvala, najshodnije doba za ovo mjesto bi od godine 1790. do 1806. jer sama Silba posiedovala je onda preko 40 veliki(h) brodova na dugu plovidbu, s toga i drugu toliko brogarskih kapetana i podkapetana, i preko 300 vriednih mornara, koji su uvijek imali prednost toliko na jedrenjih brodovima kako i na Lloydovih i Dunajevskih parobrodin ... Mjenjanjem ondašnjih trgovačkih okolnosti, a mnogo više ratovnim posljedice, kao i robljenjem i paljenjem brodova sa strane neprijateljski gusara, propade im žalibože svi 40 brodova, a ovim mjesto, iza sklopljenog mira, ostade u najvećoj bjeđi i nevolji".

Tada je Silba imala samo 4 kapetana, 4 potkapetana i blizu 600 mornara. Neki mornari plovili su u prekoatlantskoj plovidbi, neki bježali s domaćih brodova te je u zadnjih deset godina pučanstvo otoka poraslo za samo 95 duša. "Jer ova mladež svojom malom mornarskom platom jedva dostatnom za preživjeti" zarađuje kao prosti mornar, to su neki isluženi kapetani poučavali nju "u pomorskoj znanosti".⁴⁹ Ministarstvo bogoštovlja i nastave je 18. travnja 1880. povoljno riješilo zamolbu potpore 700 fiorina godišnje kako bi mjesni učitelj mladež "izobrazio u brodarstvu"⁵⁰ te je taj tečaj uskoro i uspostavljen. Naime, budući da je otok tada zahvatila "kužna selitba", vlada je dala novac kako bi se stalo na put toj pošasti. Tečaj je otvoren 6. prosinca 1883. te s prekidima trajao do veljače 1915.

Od sredine 19. st. i Silbljani se sve više bave vinogradarstvom. Od 1861. tamošnji brodari svake godine odlaze u Zadar, Rijeku, Pulu i Trst te ondje prodaju svoj bijeli "ranac", do 20 000 kvintala godišnje. Tako je potrajalo sve do pojave filoksere (1894.).⁵¹ Kako je pak Silba već od 1890. počela trpjeti velike nedaće u poljodjelstvu, njena je mladež, sposobna za more, gotovo u cijelosti odlazila na brodove. Najviše je odlazila na strane, a najmanje na domaće jedrenjake. Kada su jedrenjaci nestali, kada su ih nadvladali parobrodi, onda su neki od njih nalazili zaposlenje na parobrodima "Austrijskog Lloyd", a

⁴⁷ PAZd, *Spisi Pokrajinskog školskog vijeća*, svež. 16, br. 264.

⁴⁸ ISTO, svež. 18, br. 327.

⁴⁹ PAZd, *Spisi Kotarskog školskog vijeća u Zadru*, svež. 18, br. 254.

⁵⁰ Isto mjesto.

⁵¹ *Vinska kriza*, Split, 1909, 23, 25.

mnogi odselili u Ameriku.⁵² Na sjednici Pokrajinskog sabora dalmatinskog, 30. ožujka 1892., Juraj Biankini pored ostalog kaže:

“Iz same male Silbe izselilo se je za uvijek ovih zadnjih godina u Ameriku preko 200 osoba jednoga i drugoga spola”.⁵³
Slično je bivalo i sljedećih godina.

5.

Prva društva za uzajamno potpomaganje pomoraca nikla su na Pelješcu i Lošinju. Donedavno se držalo da su to bili usamljeni slučajevi, ali tomu nije bilo tako. Slično je društvo bilo uspostavljeno i u Silbi pa evo nekoliko podataka o tome.

Petar Starešina kazuje da je “Društvo uzajamne pomoći mornara Silbe” ustrojeno “oko godine 1880.” što je naveo po pričanju starijih.⁵⁴ No, ono je utemeljeno početkom 1885. kada su isluženi silpski pomorci Ivan Lovrović, Josip Sambunjak, Ante Marinić, Ante Bogdanić i Luka Visković podnijeli općinskoj upravi zahtjev za uspostavu takvog društva sa sjedištem u Silbi. Njegova je svrha bila u pomaganju bolesnih članova-mornara te onih mornara koji su uslijed bolesti postali nesposobni za obavljanje dotadašnjeg posla. Sredinom te godine dalmatinska vlada u Zadru odobrila je statut ovog udruženja te je ono odmah počelo djelovati. U početku ono je imalo dvadesetak pravih i približno toliko počasnih članova. Pravi članovi su plaćali upisninu od 2 fiorina te jedan fiorin mjesečne članarine. Članom udruge nije mogao biti onaj mornar koji je bolovao od neke kronične bolesti. Poslije isteka prve godine od osnutka Društva, u njega nije mogao biti primljen onaj tko je prešao 40 godina života.

Upravu je tvorilo dvanaest osoba. Prvim predsjednikom postao je Vicko Jurić, a potom je tu dužnost obnašao učitelj Antun Nakić. Zamjenik potonjeg bio je kapetan Dionizije Brnetić, dok je tajničku dužnost obnašao Dominik Silvestrić. Prema pravilima bolesni je član dobivao potporu prva tri mjeseca da bi potom ona bila smanjena za polovinu. U slučaju smrti bolesnikova obitelj dobivala je jednokratnu potporu u visini od 25 fiorina. Nezaposleni član je nakon dvije godine nezaposlenosti dobivao zajam od 15 fiorina kako bi mogao krenuti u potragu za novim poslom. U slučaju pronalaska posla bio je dužan vratiti novac u roku od tri mjeseca.⁵⁵

Nažalost nije sve išlo kako je zamišljeno. Društvo je raspolagalo s neznatnim novčanim sredstvima. Novac se deponirao u jednoj tršćanskoj banci što je također predstavljalo stanovitu zapreku ažurnom poslovanju. Ubrzo se u njega uvuklo i političko strančarstvo. Tomu se pridružilo slabo upravljanje Društvom te je ono već 1890. prestalo djelovati.⁵⁶

⁵² *Il Dalmata*, Zadar, 24. 1890., br. 12.

⁵³ *Brzopisna izvješća 27. zasjedanja Pokrajinskog sabora dalmatinskog*, Zadar, 1893, 750.

⁵⁴ P. STAREŠINA, *Pomorstvo Silbe*, 129.

⁵⁵ PAZD, *Spisi Registrature*, 1885, III/1 J, br. 143.

⁵⁶ Isto, 1890., III/1 J, br. 1037.

6.

Navedeni podaci, budući da se radi o dosad nepoznatim činjenicama, uvelike upotpunjavaju i obogaćuju dosadašnje spoznaje o silpskom pomorstvu u prošlosti. Više je nego sigurno da će ove izvorne vijesti dobro poslužiti budućim piscima povijesti pomorstva otoka Silbe, ali isto tako ih potaći na nova istraživanja.

PRILOG I

Popis brodara i mornara sa Silbe koji su 5. srpnja 1752. bili zaokupljeni prijevozom živog blaga iz Zadra u Mletke. Oni su u Mlecima imali svoga skrbnika koji ih je zastupao pred svjetovnim i sudskim vlastima.

Ante Vecchiardo	Mate Pasqual	Mate Supičić
Miko Marinić	Ante Gašparević	Zamaria Bogdanić
Šime Lovrović	Mate Fatović	Ante Fortunić
Andrija Pasqual	Luka Vecchiardo	Ante Solina
Šime Šimada	Šime Scarpa	Josip Tentilitich
Ante Sarti	Petar Postić	Ivan Bracan
Zuane Vecchiardo	Jure Brnetić	Frane Lorencin
Dominik Supičić	Ivan rasol	Grgo Kalić
Šime Solina	Šime Postić	Ivan Petito
Ivan Petito	Niko Gašparović	Frane Marinić
Ante Petito	Niko Petito	Bartul Supičić
Miho Grandić	Ante Lazarini	Frane Bogdanić
Jure Lazarini	Lovre Solina	Lovre Matulina
Dominik Gašparović	Šime Grandić	Lovre Fatović
Dominik Rasol	Pavao Ferrara	Ante Sambunjak
Mate Bogdanić	Ante Lazarini	Šime Petito
Ante Bugiacich	Mate Scarpa	Ante Vecchiardo
Pavao Maračić	Marko Fatović	Šime Sambunjak
Donà Maračić	Grgo Sambunjak	Grgo Lazarini
Ante Bacchilo	Ivan Vecchiardo	Dominik Silvestrić
Petar Kalić	Bartul Lazarini	Miho Gašparović
Josip Car	Andrija Gašpić	Mate Scarpa
Gašpar Mauro	Ivan Gašpić	Čime Bartoli
Šime Mauro	Menego Šimada	Donà Lovrović
Miho Vulačić	Šime Paulina	Frane Lovrović
Benedikt Grandić	Zvane Trifković	Jure Supičić
	Mate Petito	

PRILOG II

Popis silpskih paruna i jedrenjaka kojega je 7. svibnja 1754. sačinio zadarski knez Pietro Soranzo na zahtjev vlasti iz središnjice, radi se zapravo o onim brodarima koji su sudjelovali u prijevozu tuđeg tereta po čitavom jadranskom bazenu.

vlasnik	vrsta broda	ime broda
Ante Todoro	trabakul	<i>Madonna delle Grazie e S. Fr. di Padova</i>
Jospi Paulina	"	<i>Madonna del Rosario e San Zuanne</i>
Mate Scarpa	"	<i>M. delle Carmeni e S. Fran. di P.</i>
Ante Paulina	"	<i>M. delle C. e Anime del Purgatorio</i>
Beneto Grandić	"	<i>M. dele G. e S. Antonio di P.</i>
Šimun Mauro	"	<i>M. del C. e San Pasquale</i>
Nikola Marinić	"	<i>M. delle G. e S. Euffemia</i>
Dominik Grandić	"	<i>M. del Rosario e San'Antonio</i>
Zuane Trifković	"	<i>M. delle G. e San Spiridon</i>
Juraj Supićić	"	<i>San Cristoforo</i>
Mihovil Grandić	"	<i>M. del Rosario e Sant'Antonio</i>
Mihovil Gašparović	"	<i>M. delle Grazie</i>
Zuane Petito	"	<i>M. delle Grazie</i>
Ante Sambunjak	"	<i>M. del Rosario</i>
Jerolim Rasol	"	<i>Tre Ré Maggiori</i>
Dominik Supićić	"	<i>M. delle C. e Sant'Antonio</i>
Gašpar Mauro	pandora	<i>M. del C. e San Zuane</i>
Frane Lovrić	marsiljana	<i>M. del Arsenal</i>
Andrija Gašpić	trabakul	<i>M. del R. e Anime del Purgatorio</i>
Grgo Kalić	"	<i>S. Christoforo</i>
Grgo Lazarini	"	<i>San Iseppo</i>
Dona Lovrović	"	<i>M. del Rosario</i>
Zuane Bracan	"	<i>Sant'Euffemia</i>
Bastijan Car	"	<i>M. dell'Arsenal e S. Francesco</i>
Šimun Todoro	"	<i>M. delle G. e S. F. di Padova</i>
Mate Petito	"	<i>M. del Rosario e A. del P.</i>
Mate Silvestri	"	<i>M. del Rosario e S. Antonio</i>
Nikola Santi	"	<i>M. del R. e S. Antonio</i>
Šimun Postić	"	<i>M. delle Grazie</i>
Dominik Silvestri	"	<i>M. dell'Arsenal</i>
Silvestar Silvestri	"	<i>M. Della Concellazione e S. A.</i>
Mate Litinić	"	<i>M. del Rosario e S. A.</i>
Mihovil Fortunić	"	<i>M. delle Grazie e S. Euffemia</i>

Šime Peričić: SUPPLEMENT TO THE NAVIGATION HISTORY
OF THE ISLAND OF SILBA

Summary

Although much has been written about Silba's navigation, still many gaps remained in its history. As the author in the meanwhile came across a sequence of lately unknown original information, supplementing late facts, he presents them in a chronological order without repeating already known data. The latest information is related to Silba's bargemen from the 17th until the 19th century, to their sailboats, their activities over centuries and their decline in the second half of the 19th century. This new information mainly signify a supplement to past conditions and the development of navigation at the island of Silba.